

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 15 (2008)

Ερμόλαος Ανδρεάδης: (Κωνσταντινούπολη 1910-Αθήνα 2004)

Ηλέκτρα Ε. Ανδρεάδη

doi: [10.12681/deltiokms.269](https://doi.org/10.12681/deltiokms.269)

Copyright © 2015, Ηλέκτρα Ε. Ανδρεάδη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ανδρεάδη Η. Ε. (2008). Ερμόλαος Ανδρεάδης: (Κωνσταντινούπολη 1910- Αθήνα 2004). *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 15, 439-455. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.269>

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΕΡΜΟΛΑΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ
(Κωνσταντινούπολη 1910 - Ἀθήνα 2004)

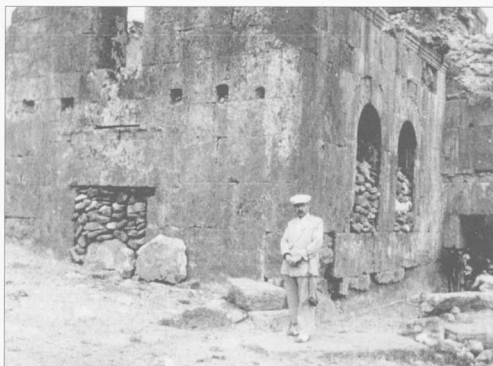
Ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης, ἀπὸ τοὺς παλαιότερους συνεργάτες τῆς Μέλπωσ Μερλιέ, ὑπηρέτησε στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τὸ 1949 ὡς τὸ 1979. Εἶχε γεννηθεῖ τὸ 1910 στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἔζησε ὡς τὸ 1922, ὅποτε ἐγκαταστάθηκε μὲ τὴν οἰκογένειά του στὴν Ἀθήνα. Οἱ γονεῖς του εἶχαν ζήσει τὰ παιδικὰ τους χρόνια στὴν Καππαδοκία, ὁ πατέρας του στὴν Καρβάλη (Γκέλβερι, σημερινὸ Γκιουζέλ Οὐρ)· ἐκεῖ εἶχε γεννηθεῖ τὸ 1685 ὁ γενάρχης

τῆς οἰκογένειας Ἀνδρέας) καὶ ἡ μητέρα του στὴ Νεάπολη (Νέβσεχι). Παρόλο ποῦ καὶ οἱ δύο αὐτὲς χριστιανικὲς κοινότητες ἦταν τουρκόφωνες καὶ τὰ ἑλληνικά ἀκούγονταν μόνο στὸ σχολεῖο καὶ στὴν ἐκκλησία, οἱ γονεῖς του μιλοῦσαν πολὺ στρωτὰ καὶ καθαρὰ ἑλληνικά. Ὁ πατέρας του Ἀχιλλέας συνεργαζόταν μὲ διάφορες ἐφημερίδες τῆς Κωνσταντινούπολης, συνήθως μὲ ψευδώνυμα λόγω τοῦ πατριωτικοῦ περιεχομένου τῶν γραφομένων του. Γνώριζε ἀρχαῖα ἑλληνικά καὶ λατινικά, καὶ μιλοῦσε καὶ ἔγραφε πολὺ καλὰ τὰ γαλλικά. Ἴσως σ' αὐτὸν ὀφείλεται καὶ ἡ στρωτὴ, ἀτέριττη, εὐχάριστη γλῶσσα ποῦ χρησιμοποιοῦσε γράφοντας ὁ Ἐρμόλαος τόσο στὰ ὁδοπορικὰ του καὶ στὰ δελτία μετάφρασης, ὅσο καὶ στὶς πολυάριθμες λογοτεχνικὲς μεταφράσεις του.

Ἐνα ἄλλο προσόν του, εἰδικὰ γιὰ τὴ συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ Μικρασιάτες, ἦταν καὶ ἡ ἄριστη γνώση του τῆς τουρκικῆς γλώσσας, χάρις στὴν ὁποία μποροῦσε νὰ ἔχει ἄμεση ἐπικοινωνία μὲ τοὺς τουρκόφωνους Μικρασιάτες πρόσφυγες ποῦ ζοῦσαν στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς Τούρκους στὶς ἀποστολές του στὴν Καππαδοκία (1951, 1952, 1959) καὶ στὸν Πόντο (1963).

Καππαδοκία, Γκέλβερι, 1959. Ἀντίρογλον μαχλεσί, ὁ μαχαλάς τῶν Ἀνδρεάδηων.
 Δεξιά, τὸ σπίτι ὅπου γεννήθηκε ὁ πατέρας τοῦ Ἐρμόλαου Ἀχιλλέας
 (ἀρχεῖο Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδη).

Ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης στὸ Σιβρίχισα, μπροστὰ στὴν ἐκκλησία
 τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1951 (ἀρχεῖο Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδη).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΑΝΤΑΓΩΓΗΣ

ΕΚΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τῆς Κοινότητος Καρπυμίου τῆς Εσχλ. Ἐπαρχίας

ΠΡΑΞΙΣ

Ἀριθ. πρωτ. Δηλώσεως 10084 Ἀριθ. πράξεως 160
Χρονολογία πρωτ. Δηλώσεως 28.9.27

Ὁνοματεπώνυμον δηλοῦντος Ερμούλαου Γεωργίου

Τόπος κατοικίας του καὶ ἐπάγγελμα ὅπου ἔσκει αὐτόν

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Καταβλήθη ἡ ἐπί τὸν ὀμιλῶντα ἑξῆς ἀριθμὸς ἰσοδότησεως ὀφειλῆς ἕως ἄλλῃ ἰσοδότησεως τῆς ἐπιτροπῆς

Ὁρολογίας 109 1/4 11160 24.24090
 Συγκλήσεως ἐπιτροπῶν 136.24090 20 20
 τὸν ἑξῆς ἐπὶ ἀριθμὸς διανομῆς σαφάρου 100
 ἐν Καρπυμίου τῇ 28-5-1927

Λιούσης

Τὸ ἔγγραφο τῆς Ἐκτιμητικῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ τὸ ὅτιο ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ ἀκίνητη περιουσία ποῦ ἐγκατέλειψε ὁ Ἀχιλλεὺς Ἀνδρεάδης (πατέρας τοῦ Ἐρμούλαου) στὴν Κωνσταντινούπολη ἀνέρχεται σὲ 4.500 χρυσὲς λίρες Τουρκίας (ἀρχεῖο Κ.Μ.Σ.).

*Εν Παρατί Κωνσταντινούπολη σήμερα, τὴν 22^{ην} τοῦ μηνὸς
Ιανουαρίου τοῦ ἔτους 1925 ἢ κατὰ τὰ ἀρθρα 9 καὶ 10
 τοῦ ἀπὸ 13 Ἀπριλίου 1925 ψηφίσματος τῆς Δ' τῶν Ἑλλήνων Συνε-
 λεύσεως «περὶ ἰδρύσεως Διοικητικῶν Ἐπιτροπῶν πρὸς ἔλεγχον τῶν δη-
 λώσεων ἐγκαταλειφθησῶν ἐν Τουρῶν καὶ περιουσιῶν ὑπὸ ἀνταλλαξίμων
 ὁμογενῶν καὶ καταβολῆς ποσοστού» συσταθεῖσα ἐκτιμητικὴ Ἐπιτροπὴ
 τῆς Κοινότητος Κωνσταντινῶν συγκειμένη ἐκ τοῦ Προέδρου
 αὐτῆς Γ. Καυμπίδα τῶν μελῶν Γ. Σαραντῆ
Π. Καραγιάννη
 παρισταμένου καὶ τοῦ Γραμματέως Β. Καραγιάννη

Συνελθοῦσα ἐν Κωνσταντινῶν ἄριστότερος τόπου
 συνεδριάσεων, ἵνα ἐξακριβώσῃ καὶ ἐκτιμῆσῃ τὴν παρὰ τοῦ ὡς ἄνω
 δηλούντος παρισταμένου ἀπαρροφῆτος ἑνώπιον αὐτῆς
ἐκαρροφούμενου ὑπὸ τοῦ παρισταμένου πληρεξουσίου καὶ ἀντιλήτου αὐτοῦ
ἐγκαταληφθεῖσαν
Κωνσταντινῶν τῆς Τουρκίας καὶ ἠτὴν καὶ ἀκίνητον
 περιουσίαν καὶ καθορίσῃ τὸ ἐλάχιστον ποσοῦν, τὸ ὅποιον οὗτος
 δικαιούται νὰ λάβῃ καὶ

ἠλοῦσα ὑπ' ὄψιν
 τὴν ἀπὸ 22.9.25 δήλωσιν τοῦ εἰρημένου, μετὰ τῶν
 προσηρημένων αὐτῇ ἢ προσαχθέντων ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἢ πληρεξουσίου
 ἐγγράφων κυριότητος

τὰς πληροφορίας, ἃς ἔλαβε παρὰ

καὶ στηριζομένη κυρίως εἰς τὰς προσωπικὰς γνώσεις καὶ τὴν ἀντιλήψιν
 τῶν μελῶν τῆς

Σκεφθεῖσα

Ἐπειδὴ ἡ ἐξέτασις τῆς εἰρημένης δηλώσεως ἀνηκούσης εἰς ἀνταλ-
 λάξιμον δικαιοῦχον ὁμογενῆ, βιάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς
 Ἐπιτροπῆς καὶ δέον νὰ γίνῃ τύποις δεκτὴ,
 Ἐπειδὴ τὸ περιεχόμενον τῆς δηλώσεως, τὰ προσαχθέντα ἐγγραφα, αἱ

*Ἡ δευτέρα σελίδα τοῦ ἐγγράφου τῆς Ἐκτιμητικῆς Ἐπιτροπῆς.

ληφθείσαι πληροφορίες, αι καταθέσεις τών μαρτύρων και η προσωπική γνώσις τών μελών της, άρκούντως έμβόρυσαν τήν πεποιθήσιν παρὰ τῆς Έπιτροπῆς δὲ ἀναιδέως καὶ ἐν τῇ δηλώσει φερόμενος δικαιούχος Κωνσταντῆς Γκιμαλάς ἐγκατέλειπεν ἐν Τουρκίᾳ ἀκίνητον μὲν περιουσίαν ἀξίας τοῦλάχιστον ἑξῶν χροσῶν Τουρκικῶν 4.500, κινητὴν δὲ περιουσίαν ἀξίας ἑξῶν χροσῶν Τουρκικῶν 4.500

Διὰ ταῦτα

ἀσχερῆν ^{ἐν τῷ} _{ἐν τῷ} τὴν ἀπὸ 26.9.21 δήλωσιν τοῦ Κωνσταντῆς Γκιμαλάς ὁρίζει καὶ ἐκτιμᾷ προσωρινῶς τὴν ἀξίαν τῆς παρ' αὐτοῦ ἐγκαταλειφθείσης ἀκίνητου περιουσίας, τῆς μὲν ἀκινήτου εἰς λίρας Τουρκίας χροσῶν 4500 Κωνσταντῆς Γκιμαλάς Κωνσταντῆς Γκιμαλάς 4500

τῆς δὲ κινητῆς εἰς λίρας Τουρκίας χροσῶν

ἴσῳ ἐν συνόλῳ εἰς λίρας Τουρκίας χροσῶν..... 9000

Κωνσταντῆς Γκιμαλάς Κωνσταντῆς Γκιμαλάς Κωνσταντῆς Γκιμαλάς

Ὁ Πρόεδρος, Κωνσταντῆς Γκιμαλάς Ὁ Γραμματεὺς Κωνσταντῆς Γκιμαλάς
 Τα μέλη Κωνσταντῆς Γκιμαλάς Κωνσταντῆς Γκιμαλάς

Κληρονομικὰ ἢ συνδιοκτησίας μερίδια _____

Ἡ τρίτη (τελευταία) σελίδα τοῦ ἐγγράφου τῆς Ἐκτιμητικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τὴν δῆλωσιν αὐτὴν θὰ κάμουν ὅσοι ἔχουν ὑποβάλλει ἐγκαλεῖρας δῆλωσιν ἀποζημιώσεως εἰς τὰς ὑπηρεσίας ἀνταλλαγῆς, ὡς καὶ ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ἐκτιμητικαὶ ἐπιτροπαὶ ἐπεδικάσαν ποσὰ λόγῳ συγκληρονομίας ἢ συνδιοκτησίας.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΗΛΩΣΙΣ

Ὁνοματεπώνυμον τοῦ δηλούντος (ἐλογράφη): Κωνσταντῆς Ἀγγελῆς ἐπὶ Ἐμπορίας
 Τόπος καταγωγῆς: πόλις ἢ χωρίον Καρθαίου τῆς ἑκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας Ἰωνίου
 Πρὸ κατοικητῶν σήμερον μονίμως ἐθελῶν, πόλις χωρίον, συνοικία ἀκριβῆς διαθέσεως, δόξ, κρημός, τετραγώνων συνοικισμός κλπ. Ἀραρῶν
οἰκία Ἰλιανού

Ὁ ὑπογεγραμμένος δηλῶ ὑπευθύνως καὶ ἐν γνώσει τῶν συνεπιπέδων τοῦ Νόμου περὶ φευδῶς δηλώσεως, ὅτι ἀπὸ τριμήνου διαμένει μονίμως ἐν Ἀραρῶν τοῦ Νομοῦ ἢ Ὑπαιτίας Ἰ. Μανθουλάκης καὶ ὅτι ἐὰν εἶμαι σήμερον ὁπωσδήποτε ἐγκατεστημένος ἀγροτικῶς τῶσον ἐγώ, ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μου (σύνταγο:—ἀνήλικα τέκνα).

Ἐν Ἀραρῶν τῇ 3 Ἀπριλίου 1926
 (ὁπογραφή)

(θὰ εἶναι ἀγραμμάτους δύο μάρτυρες)

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑἸΤΤΝΟΜΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ Η ΤΟΥ ΕΠΟΠΤΟΥ ΤΟΥ ΣΥΜΜΟΥ

Ὁ ὑπογεγραμμένος Κωνσταντῆς τοῦ Ἀγγελῆ ὁσονομικὸς τμήματος ἢ σταθμὸς Ἰ. Μανθουλάκης (2) ἢ ΕΠΟΠΤΗΣ ὑπάλληλος τῆς Ε. Α. Π. ἢ Ὑπουργ. Προνοίας βεβαίω ἐστὶ ἐθελῶν πρόσφυξ Κωνσταντῆς Ἀγγελῆς ἐπὶ Ἐμπορίας ἀπὸ τριμήνου καὶ ἐνταῦθα διαμένει μονίμως εἰς Ἀραρῶν Ἰωνίου
 Ἐν Ἀραρῶν τῇ 3 Μαΐου 1926

Τ. Σ. (ὁπογραφή)

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ ΕΠΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Βεβαιώθην ὑπευθύνως ὅτι ὡς ἀνωτέρω δηλῶν πρόσφυξ καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του ἔν ἐν εἶναι ὁπωσδήποτε ἀποκατεστημένοι ἀγροτικῶς ἐν τῇ κατ' ἑμὲν ἐποικιστικῇ περιφερείᾳ, συμφέρων: ταῖς κάτωθι ὁδηγίαις.

Ἐν _____ τῇ _____ 1926

Ὁ Διευθυντῆς ἢ Προϊστάμενος τοῦ Ἐποικιστικοῦ Γραφείου
 Τ. Σ. (ὁπογραφή)

ΠΡΟΣΟΧΗ. Διαβάστω τὰς ὁδηγίας.

1. Τὴν δῆλωσιν αὐτὴν ἔμει συγκεληρωθῆ καὶ ἐπισημορωθῆ θὰ τὴν καταθέσθ ἑμὲν εἰς τὸ πληροτέρον Γραφεῖον Ἀνταλλαγῆς ἢ ἐν ἐὰν ὑπάρχῃ τοῦτοτον εἰς τὴν Ἐποικιστικὴν ἢ τὴν Ἀιττονομικὴν Ἀρχήν.
2. Οἱ πρόσφυγες δικαιοῦσι ὅτι ὅποιοι κατοικοῦν μονίμως εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν Παρισὶ καὶ Πρόστυμα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἐπευθύνῃ δῆλωσιν τοῦ Ἀχιλλῆα Ἀνδρεάδη (πατέρα τοῦ Ἐρμόλαου) ποῦ συνόδευε τὴν «Δήλωσιν ἀποζημιώσεως» του πρὸς τὶς ὑπηρεσίας Ἀνταλλαγῆς (ἀρχεῖο Κ.Μ.Σ.).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΤΗ ΗΥΠΕΥΘΥΝΩΣ Ο ΠΡΟΪΩΝΣ

Πόσας δηλώσεις εγκαταληθήσεως περιουσίας έχετε υποβάλει εν Έλλάδι εις τας υπηρεσίας τής ανταλλαγής και ποιοί είναι οι αριθμοί του πρωτοκόλλου αὐτῶν.

Μία ἐπ' ἀριθμ. πρωτοκόλλου 10.687

Τίποτος εγκαταληθήσεως περιουσίας δια τήν έποικίαν έχετε υποβάλει χωριστῶν δηλώσεων.

Καταλειμμένων

Από ποίων υποκατάστημα τής Έθνικής Τραπεζῆς θέλατε να πληρωθῆτε;

Έθνικῆς Τράπεζας Ἑλλάδος

ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΣ

Β. Γ. Γεωργίου Κωνσταντίνου

Άριθ. πράξεως Πρωτοβαθμίου Έπιτροπῆς 160 Άριθ. πράξεως Δευτεροβαθμίου Έπιτροπῆς

Έπιδικασθῆν ποσόν		Πληρωθῆν ποσόν	
Όλογράφως	Άριθμητικῶς	Όλογράφως	Άριθμητικῶς
Πρωτοβαθμῶς		Πρωτοβαθμῶς	
Δευτεροβαθμῶς		Δευτεροβαθμῶς	

ΕΓΓΡΑΦΗ

Έν _____ τῆς _____ 1926

Ό Διευθυντής Ἀνταλλαγῆς.

νίκην (πύλον), Πάτρας, Κόρινθος, Άργος, Σπάρτην, Γύθειον, Τρίπολιν, Σύρον, Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν, Ζάκυνθον και ἐν γένει εις κάθε πειραιέσιαν ἔστω δὲν ἐνεργήσῃ ἀγροτικῆς εγκατάστασις προσφύγων ἀπὸ τῆν ὑπερρείαν τοῦ Ἐποικισμοῦ ἢ τῆν Ἐπιτροπῆν Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, θὰ ἐπιτήσουν τῆν βεβαίωσιν ΜΟΝΟΝ τῆς Ἀστυνομικῆς Ἀρχῆς ἢ τοῦ Ἐπιστάτου Συνακιερῶν.

Όλοι οἱ λοιποὶ και ὅσοι εἰσοὶ οἱ κατοικοῦντες τῆν Μακεδονίαν (πλὴν πύλου Θεσπρονίης) Θράκην, Λέσβον, Δῶδεκον, Χίον, Κρήτην, Θεσσαλίαν, Πρέβεζαν κλπ. θὰ πέρουν τῆν βεβαίωσιν τοῦ Γραφείου Ἐποικισμοῦ.

3. Ἀγροτικῶς εγκαταστημένοι εἶναι ὅσοι καλλιεργοῦν ἐπὶ γαῖων δωδεκῶν ἢ ἐπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως ἔστω ἐπὸ τοῦ Κράτους, ἢ ἐπὶ ἀγροῦ, ἢ ἀμπελοῦ, ἢ ἐλαιῶνος, ἢ λαχανοκῆπου ἢ κήρυτων ἐλακοκρημάτων ἢ ἀμπελόων και ἐν γένει φυτειῶν ὡς π. χ. ἐν Λέσβῳ ὡς και οἱ λαθόντες βοσκῆν μετὰ ἀριθμοῦ ζῶων.

4. Δὲν θεωροῦνται ἀγροτικῶς εγκαταστημένοι ὅσοι ἀπλῶς ἐστῆλησαν εἰς ἐκε κτήμα χωρὶς ζῶων καὶ ἔμπορεύσων καὶ καλλιεργήσων ἐ' οὐδὲν ἄλλο.

5. Θεωροῦνται ἀγροτικῶς εγκαταστημένοι και συνισπὸν δὲν θὰ κῆμουν τῆν παροῦσαν δηλωσιν ὅσοι διαμένοντες εἰς πύλον ἢ χωρίον και ἀποκόντες ἀποκλῶν ἐπάγγελμα π.χ. ράβδης κλπ. ἔστων παρὰ συγγένους και ἀγροτικῶν κληθρον ἔστων και μεμισμένοι.

6. Προσέφατε να δηλώσῃτε ὡς τόπον καταγωγῆς τῶ χωρίον, ἢ πύλον ὅπου ἐγγράφατε ὅτι κατάγεις εἰς τῆν δηλωσιν ἀποκρημώσεως. Ἐπίσης να γράψῃτε τὰ ὄνα ὀνόματα μετὰ τὰ ὅποια ἔχετε κῆμαι τῆν πρώτην δηλωσιν ἀποκρημώσεως.

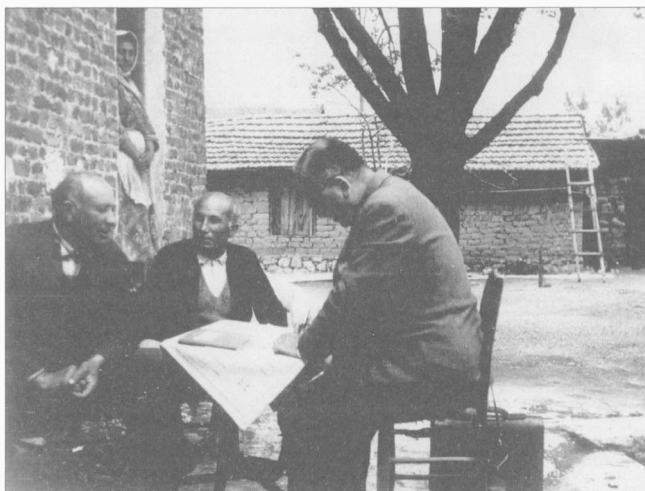
7. Θεωροῦνται ὡς ἀστικῶς εγκατασταθέντες οἱ δωδεκῶν πιστοποιητικῶν τοῦ τίους Κτηματικῶ Γραφείου Θεσπρονίης ἀγοράσαντες οὐκὸπωδα τῆς κασιγῆς ζῶνης και συνισπὸν ὅσοι δὲν θὰ λάβουν προκαταβολῆν οὐδα θὰ κῆμουν δηλωσιν.

Τὸ μεγάλο του ὄμως χάρισμα ἦταν ὁ ἐνθουσιασμός του καὶ ἡ πίστη του στὴ δουλειά του, καθὼς καὶ ἡ ἀμεσότητα καὶ ἡ φιλικότητα μὲ τὴν ὁποία προσέγγιζε τοὺς πληροφορητές. Κέρδιζε ἀμέσως τὴν ἐμπιστοσύνη τους μὲ τὴ γλυκύτητα καὶ τὴν ἡρεμία του, τὴν κατανόηση γιὰ τὶς δύσκολες συνθήκες καὶ τοὺς καημοὺς τῆς προσφυγιάς. Πλησίαζε ὀλόκληρη τὴν οἰκογένεια καὶ ἀφουγκραζόταν τὰ βάσανα καὶ τὰ παράπονά τους, ἐνῶ οἱ τσέπες του ἦταν πάντα γεμάτες ἀπὸ καραμέλες καὶ σοκολάτες γιὰ τὰ παιδάκια. Κατόρθωνε ἔτσι νὰ ἀποκομίζει θησαυροὺς πληροφοριῶν γιὰ τὶς παραδόσεις καὶ τὶς δοξασίες τῶν προγόνων τους. Ἀλλὰ καὶ κοινοτικά ἔγγραφα, σφραγίδες καὶ ἄλλα κειμήλια τῶν κοινοτήτων κατάφερνε νὰ τοῦ ἐμπιστευτοῦνται γιὰ λογαριασμό τοῦ Κ.Μ.Σ. Γράφει σχετικὰ ἡ Ματούλα Ρίζου-Κουρουπού στὸ ἀφιέρωμα στὸ Κέντρο τοῦ περιοδικοῦ *Ἐπτὰ Ἡμέρες* τῆς ἐφημερίδας *Ἡ Καθημερινή*, 2 Ἰουνίου 2002, σ. 12: «Πρωτεργάτης ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης ποῦ ἦταν ἰκανότατος στὸ νὰ ξετρυπώνει μπαούλα καὶ νὰ ἀνακαλύπτει ἔγγραφα, φερμάνια, φωτογραφίες. Φαίνεται εἶχε ἓνα ἰδιαίτερο χάρισμα νὰ τοὺς ἐξηγεῖ μὲ ἀπλὰ λόγια τί σημαίνουν αὐτὰ τὰ ἔγγραφα γιὰ τὴν Ἱστορία».

Στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κ.Μ.Σ. βρῖσκονται ὅλα αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα ἀλλὰ καὶ τὰ περιγραφικότερα ὀδοιπορικά του (ποῦ θὰ ἄξιζε νὰ δημοσιευτοῦν αὐτοτελῶς), τὰ λεπτομερῆ, ἀποκαλυπτικά γιὰ τὴ ζωὴ τῶν προσφύγων, δελτία μετάβασης, καθὼς καὶ τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ποῦ συνέλεγε στὶς πολυάριθμες ἀποστολές του, τόσο στὶς διάφορες προσφυγικὲς συνοικίες τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ (Καισαριανή, Κοκκινιά, Ν. Ἰωνία, Ν. Χαλκηδόνα, Ν. Σμύρνη, Ταμπούρια, Μπραχάμι, Δουργούτι, Ν. Φιλαδέλφεια, Ν. Ἑλβετία, Βύρωνα κ.ἄ.), ὅσο καὶ στὶς διασκορπισμένες σ' ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα προσφυγικὲς κοινότητες (Μακεδονία, Θράκη, Θεσσαλία, Ἡπειρο, Πελοπόννησο, Εὐβοία, νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου)¹.

Τὸ ὕλικό αὐτὸ συμπληρῶνουν οἱ καλλιτεχνικὲς, ἐκφραστικὲς φωτογραφίες του, ποῦ ἀποκαλύπτουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ταλέντο του, καὶ τὴν ἀνθρώπινη

1. Στὸ σύνολο τοῦ Ὑλικοῦ Προφορικῆς Παράδοσης τοῦ Ἀρχείου τοῦ Κ.Μ.Σ. ἡ συμβολὴ τοῦ Ἐρμόλαου Ἀνδρεάδη συνίσταται σὲ 11.124 σελίδες: *Ὁ τελευταῖος Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκθεση τοῦ ἔργου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν 1930-1973*, Ὁργάνωση, συγγραφή τοῦ Καταλόγου: Octave Merlier, Ἀθήνα 1974, σ. 104 (Βιθυνία) 1.210 σελίδες, σ. 113 (Μυσία) 923 σελίδες, σ. 118 (Αἰολίδα) 229 σελίδες, σ. 124 (Ἰωνία) 298 σελίδες, σ. 131 (Λυδία) 862 σελίδες, σ. 142 (Παμφυλία) 351 σελίδες, σ. 145 (Κιλικία) 38 σελίδες, σ. 148 (Πισιδία) 573 σελίδες, σ. 150 (Φρυγία) 678 σελίδες, σ. 157 (Λυκαονία) 493 σελίδες, σ. 198 (Παφλαγονία) 175 σελίδες, σ. 203 (Πόντος) 5.294 σελίδες.

*‘Ο Έρμόλαος Άνδρεάδης στο Πλατύ με Φαρασιώτες πληροφορητές, Άπριλις 1957
(ἀρχείο Ηλέκτρας Άνδρεάδη).*

ζεστασιά με την οποία αντιμετώπιζε τη δουλειά του και αποτυπώνουν έναν ολόκληρο κόσμο σε μιὰ μοναδική στιγμή της ελληνικής ιστορίας².

Άπό τὸ 1949 ὁ Έρμόλαος Άνδρεάδης γίνεται τακτικὸς συνεργάτης τοῦ Κ.Μ.Σ. Τὸ Κέντρο τότε στεγάζεται στοῦ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο καὶ ἐπιχορη-

2. Στὴν Έκθεση τοῦ Κ.Μ.Σ. (στοῦ ἴδιο, σποραδικὰ) ἐπέθεσαν περίπου 110 φωτογραφίες τοῦ Έρμόλαου Άνδρεάδη. Ένα μικρὸ δεῖγμα τῶν φωτογραφιῶν του δημοσιεύθηκε πρόσφατα στὴν ἔκδοση τοῦ Κ.Μ.Σ. καὶ τῆς ἐφημ. *Τὰ Νέα, Γιώργος Σεφέρης. Τρεῖς μέρες στὰ μοναστήρια τῆς Καππαδοκίας*. Στὶς φωτογραφίες αὐτές μπορεῖ νὰ διακρίνει κανεὶς τὴν ἀγάπη του καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους στὶς καθημερινές του ἀσχολίες (Χαλκωματάδικα τῆς Καισάρειας 1959, Παλαιοβιβλιοπώλης στὴν Καισάρεια 1959, Διάβαση τοῦ ποταμοῦ Άλυ 1963, Ὑφάντρες χαλιῶν καὶ Τούρκοι ἀγριοπλάστες στοῦ Άβανὸς 1953, Ἡ ἀγορὰ τῆς Καισάρειας 1959). Ἡ συμβολή του στὴν Έκθεση αὐτὴ δὲν περιορίστηκε μόνον στὴν παρουσίαση τῶν φωτογραφιῶν του (ποὺ ἀποτελοῦσαν ἄλλωστε μικρὸ μέρος ἀπὸ τὸ σύνολο ποὺ κατέθεσε στὴ φωτογραφοθήκη τοῦ Κ.Μ.Σ.), ἀλλὰ συνεργάστηκε καὶ στὴν ἀναλυτικὴ παρουσίαση τῆς ἐργασίας ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸ

Ἀποστολή στό Πλατύ, Ἀπρίλης 1956 (ἀρχεῖο Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδη).

γεῖται ἀπό τή γαλλική κυβέρνηση. Ἐπειδή τὰ οἰκονομικά μέσα εἶναι πενιχρά, ὁ Ἀνδρεάδης ἐργάζεται τό πρωί ὡς λογιστής στό Annexe Centrale τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου στήν ὁδὸ Σίνα, ἐνῶ τὰ ἀπογεύματα καί πολλές Κυριακές (ὅπως προκύπτει ἀπὸ τίς ἡμερομηνίες στὰ δελτία μετάβασης) τὰ ἀφιερώνει στή δουλειά τοῦ Κέντρου. Στήν ὁδὸ Σίνα, στό σπίτι τῶν Μερλιέ, γίνονται τακτικά τὰ περίφημα «φροντιστήρια», πολλές φορές ἀνοικτά, ὅπου συμμετέχουν γλωσσολόγοι, ἱστορικοί, καλλιτέχνες, ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, ὅπως ὁ Σεφέρης, ὁ Μυριβήλης κ.ἄ.

Ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης, πού σέ ὄλη του τή ζωὴ ἦταν ἐνθουσιώδης ἰδεολόγος, πιστεύει μὲ ὄλη του τὴν ψυχὴ στό ἔργο του. Ἡ δουλειά του ταυτίζεται μὲ τὴν ὑπαρξή του, δὲν τὴν ξεχνάει ποτὲ ὅπου κι ἂν βρισκεται. Ἀναζητεῖ συνεχῶς μέσα ἀπὸ γνωριμίες καινούριους πληροφορητές.

Κέντρο στὶς 16 Ἐπαρχίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας: «Τὶ συντελέστηκε ἀπὸ τὸ Κ.Μ.Σ.», *στό ἴδιο*, σσ. 50 (γενικά), 96 (Βιθυνία I), 110 (Μυσία I), 129 (Λυδία I), 147 (Πισιδία), 149 (Φρυγία I), 155 (Λυκαονία I), 215 καὶ σ. 109 (ἐπιμέλεια σελίδων προφορικῆς παράδοσης σχετικῶν μὲ μιά ἱστορικὴ συνέχεια).

Ζωγράφου Χαλκιδικής, Άνδαβιάλ, 1959 (ἀρχείο Ήλέκτρας Άνδρεάδη).

Σέ ὄδοιπορικό τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1951 ἀπὸ τὴν Καππαδοκία μιλάει γιὰ τὴν εὐλογημένη ἐκείνη ὥρα τῆς πρώτης ἐπαφῆς μὲ τὸ Κ.Μ.Σ., ἐνῶ εἶναι χαρακτηριστικός ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐκφράζεται στὸ ἴδιο κείμενο γιὰ τὴ Μικρασία:

Σκεφτόμουνα πόσος μόχτος καὶ πόσο αἶμα ἀπ' τὴν καρδιά μας χρειάζεται ἀκόμα γιὰ νὰ δώσουμε ζωὴ στὸ παγωμένο κορμί της, νὰ κάνουμε νὰ ξαναξεστάνει τὸ χνῶτο της, νὰ ξαναχτυπήσει ἢ σταματημένη καρδιά της, νὰ καταφέρουμε νὰ ξανακουστῆ ἢ βουβαμένη λαλιά της. (15.18.)

Τὰ ὄδοιπορικά τῶν ταξιδιωτῶν (ἀποστολῶν) του, καθὼς καὶ τὰ δελτία μετάβασης (στὰ περὶχωρα τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ) εἶναι πραγματικά λογοτεχνικά κείμενα. Περιγράφει μὲ ζωντάνια τὰ τοπία, τὶς καλύβες, τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς διαλόγους, τὰ συναισθήματα, τόσο τὰ δικὰ του ὅσο καὶ τῶν ἄλλων.

Καθισμένη σταυροπόδι στο σειδηρί της παράγκας της μιὰ ρυτιδωμένη γριουλά χτένιζε ένα χαριτωμένο δεκάχρονο, ξανθό με κοτσίδες γαλαζομάτικο κοριτσάκι. (Κοκκινιά, ΔΜ 2/13.7.)

Παρέχει πάσης φύσεως πληροφορίες που θά μπορούσαν να αξιοποιηθούν με διάφορους τρόπους: για τὰ επαγγέλματα τῶν προσφύγων, τὰ σπία τους, τὴν ὀμιλία τους, τὶς ἀσχολίες τους.

Τὴ βρῆκα στὸ σπῖτι τῆς παντρεμένης κόρης της, πού εἶναι δίπλα στὸ δικό της. Καθόταν ἐκεῖ σκυφτὴ καὶ κουλουριασμένη καὶ προσπαθοῦσε νὰ βοηθήσει τὴν κόρη της πού ὕφαινε πάνω στὸν ἀργαλειὸ μιὰ κουρελού. (Καίσαριανή, 13/2/52, ΚΠ 25.)

Συναντᾶει τοὺς πληροφορητὲς πότε σὲ καφενεῖα, μπακάλικα, μανάβικα, καφουναδίκια, παστοματζίδικα, πότε σὲ φτωχικὲς καλύβες.

Στὴ μονοκάμαρη παραγκούλα της στεγαζόταν μιὰ καινούργια ὕπαρξη: πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες ἢ νύφη της εἶχε γεννήσει ἕνα ἀγοράκι... καὶ βολευτήκαμε στὸ στενὸ χωρὸ πού χρησιμοποιεῖται γιὰ κουζίνα. Ἐκεῖ ἢ Κελλίκ, ἢ ἀπλοϊκὴ γυναικούλα τῶν Κενατάλων, μοῦ ἀφηγήθηκε μὲ τὸν δικό της τρόπο τὴν Ἔξοδο τοῦ χωριοῦ της. (Καίσαριανή, 16/2/54, ΚΠ 25.)

Ἄπ' ἐκεῖ πῆγα στὴν πληροφορητρία ... Τὴ βρῆκα κλεισμένη στὸ μοναδικὸ δωμάτιό της, τὸ κατασκότεινο, νὰ κάθεται κατάχαμα σταυροπόδι, προσπαθώντας νὰ ξεσταθεῖ στὸ μισοσβησμένο μαγκαλάκι της ... Θέλεις, μοῦ λέει, νὰ γράψεις; Κάτσε μιὰ στιγμή ν' ἀνάψω τὴ λάμπα. Ἄναψε τὴ μικρὴ λάμπα τοῦ πετρελαίου καὶ φωτίστηκε ἡ γύμνια τῆς φτωχικῆς κάμαρας. (Πλάκα, 27/1/53, ΔΜ 2/13.7.)

Οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι καὶ ἀντιμετωπίζει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὴ δυσπιστία τῶν πληροφορητῶν. Τὸν ρωτᾶει ἕνας πληροφορητὴς στὸ Μπραγάμι:

Μήπως εἶσαι, μοῦ λέει, μυστικὸς ἀστυνομικὸς; Εἶμαι καθαρὸς!
(30/12/55, ΚΠ 25),

ἐνῶ μιὰ πληροφορητρία στὴν Κοκκινιά τὸν περνᾶει γιὰ προτεστάντη προπαγανδιστῆ. (ΔΜ 2/13.7.)

Πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀποκτήσει τὴν ἐμπιστοσύνη τους:

Δελτίον ταυτότητος συνεργάτου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν
(ἀρχεῖο Ἡλέτρας Ἀνδρεάδη).

Προτοῦ ἀρχίσου τῆ δουλειᾶ προσπάθησα νά δημιουργήσω ἀτμόσφαιρα. Κουβέντιασα μαζί τους γιά τίς πατρίδες τους, γιά τήν Καππαδοκία, γιά τὸ ταξίδι μου στή Μικρασία. (Εὐγένεια, Κυριακή 13/7/53, ΔΜ 2/13.7.)

Λειτουργεῖ καί ὡς σύνδεσμος τῶν προσφύγων μέ τίς πατρίδες τους. Ὑπόσχεται στήν κ. Σοφία ἀπό τὰ Κενάταλα νά τῆς πάει τήν ἐπόμενη φορᾶ φωτογραφίες τοῦ χωριοῦ τῆς ἀπό τὸ πρόσφατο ταξίδι του. (Καίσαριανή, Κυριακή 11/11/51, ΚΠ 25.)

Στίς ἀποστολές του ἀνά τήν Ἑλλάδα καί στά ταξίδια του στήν Καππαδοκία οἱ συνθήκες εἶναι δύσκολες. Οἱ μετακινήσεις του γίνονται μέ καράβια, τρένα, λεωφορεία, φορητά, ἄλογα, μουλάρια καί πεζοπορίες ἀρεκτῶν ὁρῶν. Ὅταν νυχτώνει, ἀναγκάζεται νά διανυκτερεῖει ὅπου βροῖσεται:

Ἦλθε ἡ ὥρα τοῦ ἕπνου. Μᾶς εἶπαν ὅτι θά ἦταν προτιμότερο νά κοιμόμαστε ἐκεῖ “ἐπί τόπον” πάνω στό “ντάμ” [δῶμα] γιατί κάτω εἶχε φύλλους στά δωμάτια ... ([Στό Περίστρεμμα.], 15.18.)

ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΛΠΩΣ ΜΕΡΛΙΕ

ΑΘΗΝΑ 16. 4. 56 Δευτέρα

29-31, ΟΔΟΣ ΣΙΝΑ

Πολύ αγαπητέ κύριε Άνδρεάδη μας,

Όσο καλός και ξεκουραστικός είστε από κοντά, είστε και από μακριά. Τά γραμματά σας μᾶς ἔδωσαν πολλή χαρά κι ἐπὶ πλέον θαυμάσαμε τὸν τρόπο πὸν ὀργανώνεστε καὶ δουλεύετε. Εὔχε σας.

Τώρα θὰ φτάσουν οἱ συνεργάτες, 14, γιὰ τὸ μικρὸ μας φροντιστήριο.

Όλοι μαζί χαιρετᾶμε ἐγκάρδια τὸν κ. Σαβουλίδη καὶ τοὺς συνεργάτες του, καθὼς καὶ τοὺς πολὺ ἀγαπητοὺς μας Φαρασιῶτες, Φκοσῶτες, Ἀφσαριῶτες, Κισκλήδες, Τσουχοριῶτες, Σατιλήδες,

κι ἐσᾶς, ἀγαπητέ συνεργάτη, ἰδιαίτερος,

μὲ πολλή ἀγάπη

Μέλπω Μερλιέ

Τ[ατιάνα] Millieχ

Ἄννα Χ[η]Νικολάου

Σ[οφία] Δονδολίνου

[Ζωή] Κυριτσοπούλου

Χ[αρά] Λιουδάκη

Χ[ρῆστος] Σαμουηλίδης

Μ[αρία] Νυσταζοπούλου

Γ[εώργιος] Μαυροχαλυβίδης

Τζούλια Σούλη

Ἐλ[ένη] Καρατζᾶ

Ἄγλαῖα Λουκοπούλου

Ἐλένη Γαζῆ

Ε[ugène] Dalleggio (Δαλέξιος)

συνυπογράφω !

Τὰ διάβασα κι ἐγὼ

καὶ συγκινήθηκα

καὶ εἶπα

ὅτι εἶστε

Ἐρμόλαε, τὰ γραμματά σου εἶναι ἔκτακτα. Καλὰ θὰ κάνεις νὰ τὰ στέλνεις κατευθείαν στὴν κυρία Μερλιέ. Σ' εὐχαριστῶ ἰδιαίτερος καὶ σὲ χαιρετῶ μὲ πολλή

ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση, Ἄγλαῖα Ἀγιουτάντη

θαυμάσιος. Μὲ πολλή ἀγάπη καὶ ταπεινοσύνη. Ὁ πατρόν !

Θά μπορούσε νά πει κανείς πολλά ακόμα γιά τὸ ἔργο τοῦ Ἐρμόλαου Ἀνδρεάδη ὡς συνεργάτη τοῦ Κ.Μ.Σ., ὁ χῶρος ὅμως εἶναι περιορισμένος. Ἄς τελειώσουμε μὲ τὰ λόγια τοῦ Ὁκτάβ Μερλιέ: «Ἐνας ἀπὸ τοὺς παλιότερους, ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης, προσελήφθη τὸ 1949 σάν τακτικός συνεργάτης. Ἐξαιρετικός καὶ ἀφοσιωμένος, ἀνακάλυπτε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα, καί, συγχρόνως, φωτογραφοῦσε μὲ μεγάλη τέχνη καὶ ἐπιτηδειότητα ὅ,τι τοῦ φαινότανε πὼς εἶχε ἔθνογραφικὴ ἀξία»³.

Χαρακτηριστικὴ τῆς σχέσης τῆς Μέλπως Μερλιέ μὲ τοὺς συνεργάτες της εἶναι μία ἐπιστολὴ της (βλ. προηγούμενη σελίδα) πρὸς τὸν Ἐρμόλαο Ἀνδρεάδη, πού βρισκόταν σὲ ἀποστολὴ, μὲ τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν συνεργατῶν καὶ σημειώματα τοῦ Ὁκτάβ Μερλιέ («πατρὸν») καὶ τῆς διευθύντριας τοῦ Κ.Μ.Σ. Ἀγλαΐας Ἀγιουτάντη. Ἡ ἐπιστολὴ εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ θερμοῦ οἰκογενειακοῦ κλίματος πού ἐπικρατοῦσε στὸ Κ.Μ.Σ. στὴ μυθικὴ ἐκείνη ἐποχὴ καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ γιὰ τὴ δουλειὰ πού γινόταν.

Τὸ 1970 ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Κ.Μ.Σ. τὸ βιβλίο πού ἔγραψε ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης μαζί μὲ τὸν Δημ. Πετρόπουλο, *Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ στὴν περιφέρεια Ἀκσεραϊ-Γκέλβερι* (πρόλογος καὶ ἀνάλυση στὰ γαλλικὰ Μέλπως καὶ Ὁκτάβ Μερλιέ), ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο λαογραφικὸ ὕλικό πού συνέλεξε ὄλα αὐτὰ τὰ χρόνια, μαζί μὲ τὰ ὁδοιπορικά του καὶ τὰ δελτία μετάβασης βρίσκονται στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κ.Μ.Σ. καὶ περιμένουν τὴν ἀξιοποίησή τους ἀπὸ ἄλλους μελετητές.

Μία ἄγνωστη πτυχὴ στὴ ζωὴ τοῦ Ἐρμόλαου Ἀνδρεάδη εἶναι ὅτι πολέμησε ὡς λοχίας στὸν Ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο στὴν Ἀλβανία, ὅπου τραυματίστηκε σοβαρὰ καὶ στὰ δύο του πόδια μὲ κρουσπαγήματα καὶ νοσηλεύτηκε στὸ Στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο τοῦ Λουτρακίου.

Μὲ τὸ λογοτεχνικὸ ψευδώνυμο ΕΡΜΟΣ ΑΡΓΑΙΟΣ (ἐμπνευσμένο, φυσικά, ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν προγόνων του, τὸ ποτάμι Ἐρμος καὶ τὸ ὄρος-ἡφαίστειο Ἀργαῖος τῆς Καππαδοκίας) ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης μετέφρασε ἀπὸ τὰ τουρκικὰ μυθιστορήματα, ποιήματα, διηγήματα καὶ θεατρικὰ (πού ἔχουν παιχτεῖ ἐπανεπιλημένα): Ἀζίζ Νεσίν, *Ὁ καφές καὶ ἡ δημοκρατία*, Θεμέλιο, 1965· Ὁ Σίονρος μὲ τὰ ὀχτῶ πόδια, Διογένης, 1972· *Εὐθυμογραφικὰ διηγήματα*, Διογένης, 1975· *Τὸ θεριὸ τοῦ Ταύρου (θεατρικόν)*, Δωδώνη, 1977· *Ἡ νοημοσύνη τῶν ζώων*, Κέδρος, 1977· *Ὁ μυστικὸς πράκτορας ΟΧ-13*,

3. *Ὁ τελευταῖος Ἑλληνισμός ...*, σ. 34. Καὶ συνταξιοῦχος ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης «ἀφιερώνει ἀκόμη ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ καιροῦ του στὸ Κέντρο», *στὸ ἴδιο*, σ. 52 σημ.

Ὁ λοχίας Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης τὸν Φεβρουάριο 1941 στὸ Στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο Λουτρακίου (ἀρχεῖο Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδη).

Ἀντιπαράλληλα, 1978· Ζουμπούκ ὁ κομψινάδορος, Κέδρος, 1979· Τὰ παιδιά καὶ οἱ μεγάλοι, Διογένης, 1980· Κάνε κάτι Μέτ (θεατρικό), Ἀντιπαράλληλα, 1983· Ναζιμ Χικμέτ, Ἡ γελάδα – Ὑπῆρξε ἢ ὄχι ὁ Ἰβάν Ἰβάνοβιτς (θεατρικό), Δωδώνη, 1979· Τὸ σπαθὶ τοῦ Δαμοκλῆ (θεατρικό), Σύγχρονη Ἐποχή, 1982· Τὸ ἐρωτευμένο σύννεφο, Σύγχρονη Ἐποχή, 1991· Γιασάρ Κεμάλ, Ἴντζέ Μεμέτ, Κέδρος, 1981· 15 Τοῦρκοι προοδευτικοὶ ποιητές, Ἀλφειός, 1976· Τὰ εὐτράπελα τοῦ Νασρεττίν Χότζα, Ἀλφειός, 1979· Ἀνθολογία τούρκικης προοδευτικῆς ποίησης, Ἀλφειός, 1981· Περετβ Ναϊλί Μπορατάβ, Τούρκικα λαϊκὰ παραμύθια, Κάκτος, 1988.

Γιὰ τὸ μεταφραστικὸ του ἔργο τιμήθηκε τὸ 1989 μὲ τὸ Β΄ Βραβεῖο Λογοτεχνίας Ἰπεκτοί. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν καὶ τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων.

Ἀγνός ἰδεολόγος σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ, ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης πίστευε στὴν ἑλληνοτουρκικὴ φιλία, πέρα ἀπὸ πολιτικὲς σκοπιμότητες καὶ ἄνωθεν ἐπιβεβλημένους διχασμούς, καὶ συνέβαλε μὲ ὅλο του τὸ ἔργο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς πράξεις του, στὴ φιλικὴ προσέγγιση τῶν δύο λαῶν.

ΗΛΕΚΤΡΑ Ε. ΑΝΔΡΕΑΔΗ